

Itàlia i la llei de les altres llengües, amb el català de l'Alguer

per Andreu Bosch i Rodoreda

Finalment, el president de l'Estat italià, Ciampi, ha signat la llei estatal de tutela de les *minories* lingüístiques d'Itàlia i, consegüentment, ha estat publicada a la *Gazzetta Ufficiale* del passat 20 de desembre. El Senat italià l'aprovà, com a darrer tràmit legislatiu, el 25 de novembre, gairebé un any i mig després que la cambra de Diputats hi hagués donat el vist-i-plau parlamentari el 17 de juny de 1998.

Han calgut tres legislatures perquè finalment s'aproves aquesta llei, que en anteriors ocasions havia quedat a les portes del Parlament italià o a la sala d'espera del Senat. Convé de remarcar els resultats de l'aprovació de la llei a la cambra alta: a favor hi van votar els partits de la majoria de govern de centre-esquerra –tret de l'abstenció dels seguidors de Dini, el *Rinnovamento Italiano*–, els comunistes del PRC i la Lega Nord de Bossi; la dreta berlusconiana de Forza Italia es va abstenir, mentre que Alleanza Nazionale, la dreta de soca-rel –a l'estil d'Aznar i companyia–, hi va votar en contra.

La llei recull, entre les dotze comunitats de parla diferenciada de l'italià, la tutela de la llengua i la cultura de la «popolazione di origine catalana», al costat, òbviament, del sard, la llengua pròpia de Sardenya. Potser hauria estat preferible parlar de població sarda de parla catalana, per a evitar malentesos i suspicàcies estèrils –tenint en compte que d'aquells catalans del segle XIV ja no en queden ni els cognoms, tret de l'arquitectura gòtica i la llengua. Però l'important és el contingut de la llei i la incidència que se'n pot derivar. L'article 2 del text legal diu textualment (tradueixo): «D'acord amb l'art. 6 de la Constitució i en harmonia amb els principis generals establerts pels organismes europeus i internacionals, la República tutela la llengua i la cultura de les comunitats albaneses, catalanes, alemanyes, gregues, eslovenes i croates i de les que parlen el francès, el francoprovençal, el friülà, el ladí, l'occità i el sard».

Pel que fa a l'ensenyament, podrà anar més enllà de la llei regional *Promozione e valorizzazione della cultura e della lingua della Sardegna* aprovada el setembre de 1997 –que entrà en vigor l'1 de gener de 1998–, ja que el català podrà esdevenir llengua d'ensenyament curricular –sempre a petició dels progenitors– a l'escola materna, elemental i mitjana (per entendre'ns, fins als cursos

corresponents a la nostra ESO), complementàriament a l'ensenyament –igualmente curricular– de la cultura local, que s'haurà d'introduir obligatòriament en les matèries d'història, geografia, educació musical, artística i tècnica. Tanmateix, a l'Alguer, gràcies al *Progetto Palomba* –un conveni entre Òmnium Cultural i el Municipi de l'Alguer, amb el suport d'Enllaç, secció del Cercle per a la defensa i la difusió de la llengua i la cultura catalanes–, el Centre de Recursos Pedagògics Maria Montessori està desplegant des del curs 1998-1999 un programa d'incorporació de l'alguerès a l'escola, que fa que l'Alguer hagi pres la iniciativa a Sardenya en l'aplicació de la llei regional de 1998.

En relació amb l'ús administratiu i institucional de la llengua, la llei permetrà de fer-ne ús als plens municipals de l'Alguer –per bé que ja començava a aparèixer de tant en tant, de la mà d'algun polític vinculat a l'associacionisme cultural local; a més, el Municipi de l'Alguer –l'ajuntament– podrà contractar funcionaris bilingües per a atendre els ciutadans en alguerès. Pel que fa al sard, a més dels consistoris municipals, aquesta llengua serà present en els consells provincials i al parlament regional; fins i tot la RAI, la televisió pública, hi haurà de ser sensible.

Els consells provincials –que depenen de l'Estat– hauran de delimitar el territori en què s'hauran d'aplicar les normes de tutela lingüística. Aquestes, però, hauran de ser sol·licitades per un terç dels consellers dels municipis afectats o per almenys el 15 % dels ciutadans residents, o mitjançant un referèndum. Cal fer notar que a l'Alguer, amb una població d'uns 43.000 habitants, només una tercera part aproximadament són catalanoparlants, de primeres i segones generacions bàsicament. Un parell de detalls més: d'acord amb les llengües reconegudes, la llei permetrà de corregir o restituir els cognoms i noms de baptisme originaris al registre civil i fer declaracions davant el jutge de pau en la llengua escollida.

Molt hi tindrà a dir l'opinió pública o la voluntat popular, perquè no sembla que l'estament polític sard ni l'intel·lectual tingui gaire interès a desplegar les possibilitats legals de la llei. L'exemple el tenim en la llei regional de 1997, el tímid desplegament de la qual no ha con-

tribuit gaire a fer que la societat sarda es desempallegui del complex d'inferioritat respecte de la cultura italiana. Això tal vegada contrasta amb l'optimisme del senador Franco Meloni, del Partito Sardo d'Azione, un partit autonomista, segons el qual «el text aprovat no és del tot perfecte: resten llacunes i incongruències. Però l'aprovació d'aquesta normativa general representa sens dubte un primer pas cap a l'assoliment del principi de tutela dels patrimonis lingüístics presents a Itàlia i permetrà, tot seguit, a la Regió sarda de legislar amb plenitud de poders per la tutela de la llengua pròpia, de les tradicions pròpies» (*La Nuova Sardegna*, 27/XII/1999, p. 39).

El fantasma de la inconstitucionalitat plana de nou damunt la llei, com ja passà l'any 1994 amb la llei regional. Així es desprèn de les paraules de l'ex-president de la Cort Constitucional en un missatge directe llançat al president italià: «Crec que el cap de l'Estat valorarà els perills als quals hom s'enfronta amb una llei que va més enllà dels desigs dels pares constituents.» Aquest magistrat s'atreveix a dir un disbarat com ara que una cosa és la protecció de les llengües de contigüïtat internacional i una altra la protecció del sard o el friülà, que considera «dialecetes perquè no han gaudit mai d'oficialitat de llengua», cosa que, almenys pel que fa al sard –i al català, diguem-ho de passada–, és una mostra de desconeixement de la història de Sardenya, com demostren, per exemple, els diversos *condaghes* medievals conservats i una multitud de documents oficials anteriors al segle XVIII. I, per altra banda, considera que «en aquest cas no som davant de minories ètniques, perquè els sards i els friülans no han tingut mai una tradició diferenciada dins el context del poble italià» (*La Nuova*

Sardegna, 27/XI/1999, p. 39). Un altre disbarat! Que repassi la història des de l'època dels quatre Judicats sards en què es dividia la Sardenya medieval –autèntics poders polítics independents fins que en el segle XVIII hi aterren els Savoia, del regne piemontès. O és un feixista o un cretí. I ja no parlem del friülès, una varietat retoromànica pròpia del Friül, parlada per unes 500.000 persones.

No em vull descuidar pas de dir que Itàlia encara no ha ratificat la Carta Europea del Consell d'Europa sobre la protecció de les minories lingüístiques, probablement per les pors que apuntàvem suara i perquè «un italiano su quattro parla il dialetto» (*L'Unione Sarda*, 29/XI/1999, p. 7), concebent el terme *dialecte* tant amb el valor de modalitat italomànica com de llengua diferenciada de l'italià. En realitat, es tracta d'una «ratificació que sabem que és un problema sobretot per al nostre Estat [italià] que encara avui camina sobre mite de la nació una i indivisible», en paraules de Matteo Incerti, membre emilià de l'Alleanza Libera Europea (*L'Unione Sarda*, 29/XI/1999, p. 7).

A tall de colofó, voldria acabar aquest article amb unes paraules en sard campidanès d'Efis Serrenti, ex-conseller d'Instrucció Pública del govern sard i avui president del consell regional, pronunciades públicament en 1995 a Càller: «*Calincunu creit chi a difendi sa cultura e sa lingua sarda siat a torrai agoa in su tempus e in sa civiltadi e non un'arma de progressu po totu is Sardus*» («Hi ha qui creu que defensar la cultura i la llengua sarda sigui tornar enrere en el temps i en la civilitat i no una arma de progrés per a tots els sards.») Tant de bo que se n'adonés més gent...♦

